

Mandat for Omstillingskommisjonen.

Omstillingskommisjonen skal vurdere ulike scenarier og tiltak for å bedre norsk økonomis omstillingsevne, verdiskaping, næringsutvikling og konkurransekraft, hvor norsk sokkel går inn i en ny fase med avtakende olje- og gassproduksjon og en økende fornybarandel i Europa på bekostning av fossil energibruk.

Perspektivmeldingen redegjør for og analyserer utfordringene norsk økonomi står ovenfor de neste tiårene. Flere viktige forhold vil legge føringer på norsk økonomi de nærmeste årene:

- Knapphet på arbeidskraft. Demografiske utviklingstrekk med flere eldre gir lav vekst i arbeidsstyrken og økt etterspørsel etter helse- og omsorgstjenester, slik som også beskrevet i Helsepersonellkommisjonen (NOU 2023:4)
- Natur- og klimaendringer betyr strenge begrensninger på utslipp av klimagasser og bruk av natur.
- Økende etterspørsel etter og begrenset tilgang på ren energi, særlig regulerbar energi.
- Økte spenninger i verden vil påvirke lokalisering av produksjon og handelsstrømmer.
- Avtakende aktivitet i petroleumsnæringen på sikt vil innebære omstilling bort fra næringer med svært høy produktivitet og lønnsomhet til virksomhet med lavere produktivitet.
- Veksten i produktiviteten har vært lav det siste tiåret, både i Norge og andre land.

Økende knapphet på arbeidskraft og naturressurser gjør det nødvendig å utnytte ressursene mer effektivt. Den ventede nedgangen i petroleumsrettede næringer, økt etterspørsel etter helse- og omsorgstjenester og lav befolkningsvekst i arbeidsfør alder frem mot 2060 gir behov for store omstillinger i arbeidsmarkedet de neste tiårene. Omstilling til nye næringer har historisk vært viktig for økonomisk fremgang og vekst. Omstilling kan gi nytenkning og økt produktivitet, som også vil gi et grunnlag for finansiering av velferdsstaten. Norge har under Parisavtalen tatt på seg en forpliktelse om å redusere utslippene av klimagasser med minst 55 prosent i 2030 sammenlignet med nivået i 1990, minst 70-75 prosent i 2035 og har et lovfestet et mål om å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Bedret produktivitet i privat sektor vil øke verdiskapingen, mens produktivetsvekst i offentlig sektor vil bidra til bedre tjenester og at oppgavene kan løses med mindre ressurser. Det kan innebære å prioritere annerledes, utføre oppgaver på nye måter, for eksempel ved digitalisering eller kunstig intelligens, eller snu ugunstige utviklingstrekk. Knappheten på arbeidskraft kan i noen grad avhjelpes ved tiltak som øker arbeidsstyrken. Kommisjonen bør se hen til det igangsatte arbeidet i kommisjonen for kommunesektoren (Dale-kommisjonen).

Kommisjonen skal utarbeide en strategi for å gjøre norsk økonomi bedre rustet til å møte utfordringene som er beskrevet i Perspektivmeldingen 2024, særlig i lys av at produksjonen av olje og gass på sikt vil avta. Strategien skal bidra til å sikre en bærekraftig, sosialt rettferdig omstilling og norsk konkurransekraft på sikt. Drøftingen av omstillingsevne, industriell utvikling og næringslivets konkurransekraft skal bygge på forståelsen av konkurransevne som partene i arbeidslivet har sluttet seg til i rapportene fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene. Et lands konkurransevne uttrykker evnen til å opprettholde en rimelig balanse i utenriksøkonomien over tid, samtidig som en har full og effektiv ressursutnyttelse og en akseptabel inntektsfordeling. En økonomi i vekst og med en høy omstillingsgrad vil være kjennetegnet av ulik utvikling i konkurransevnen for de enkelte næringene.

Kommisjonens arbeid skal ta høyde for perspektivmeldingens anslag om utvikling i olje- og gassproduksjonen fram mot 2050 og 2060 som viser et fall på 64 prosent fram mot 2050 og 75 prosent fram mot 2060. EU er Norges viktigste eksportmarked for olje og gass og norske leveranser er avgjørende for Europas energisikkerhet. EU har mål om å kutte 90 prosent av sine utslipp innen 2040 og være klimanøytrale innen 2050. Kommisjonen må hensynte hvordan en mulig realisering av disse målsetningene vil påvirke framskrivningene for norsk konkurransekraft. Kommisjonen skal også vurdere hvordan knappe faktorer gjør at noen næringer vil oppleve fallende aktivitet, mens andre kan ekspandere i takt med økt lønnsomhet.

I sine vurderinger skal Kommisjonen legge rammeverket for finans- og pengepolitikken til grunn. Strategien bør tilpasses den internasjonale usikkerheten som påvirker norsk økonomi, herunder ringvirkningene av Russlands angrepskrig mot Ukraina og usikkerhet om det internasjonale handelssystemet.

Kommisjonen skal blant annet drøfte:

- Årsaker til at produktivitsveksten er lav, eventuelle særnorske utviklingstrekk i produktivitet og lønnsomhet i de ulike delene av næringslivet og i offentlig sektor, og kjennetegn og lærdommer fra næringer eller virksomheter som har hatt en særlig god utvikling.
- Petroleumsvirksomheten og dens rammebetingelser sin rolle for konkurransekraften i andre næringer og konsekvenser av avtakende virksomhet i olje- og gassnæringene.
- Betydningen av at fondsinntekter finansierer en stor del av offentlig sektor i Norge for økonomiens effektivitet, omstillingsevne og konkurransekraft.
- De største barrierene mot å benytte viktige ressurser som arbeidskraft og energi bedre enn i dag, og hvordan vi kan få mer samfunnsøkonomisk nytte av ressursene.
- Mulige strategier for å øke offentlig sektors effektivitet og hva det kan bety for lønnsom vekst i næringslivet.
- Hvordan omstillingsbehovet på norsk sokkel og i norsk økonomi vil kunne påvirkes av brå skifter i olje og gassnæringen som blant annet kraftig fall i etterspørselen etter gass i Europa og andre regulatoriske endringer som påvirker markedsmulighetene for norsk olje- og gassproduksjon. Det skal herunder gjøres en vurdering av risikoen for at det i dag gjennomføres ulønnsomme investeringer innenfor leting og utvinning i olje- og gassnæringen, og andre relevante risikofaktorer slike investeringer kan ha.

Kommisjonen skal sikre bred involvering og kunnskapsinnhenting i arbeidet sitt, og se hen til andre lands erfaringer med økonomisk omstilling. Utredningen skal utføres iht. utredningsinstruksen. Det skal gjøres samfunnsøkonomiske vurderinger/analyser og foreslås samfunnsmessig rasjonelle tiltak.

Kommisjonen skal levere en rapport i løpet av våren 2027. Kommisjonens vurderinger skal fremlegges for Stortinget på egnet vis.